

Mangifera indica (Mango)

Classification-

Kingdom: Plantae
Division: Magnoliophyta
Class: Magnoliopsida
Order: Sapindales
Family: Anacardiaceae
Genus: *Mangifera*
Species: *indica*

Habitat

Mango trees are commonly cultivated in tropical and subtropical regions of Punjab, especially in orchards and gardens. They grow well in fertile, well-drained soils with a warm climate.

Morphology

Mango is a large, evergreen tree that can grow up to 35–40 meters tall with a dense, dome-shaped canopy. The leaves are simple, leathery, and dark green. Flowers are small, yellowish-white, and fragrant, borne in large clusters. The fruit is a large, fleshy drupe with a single seed. It varies in size, shape, and color depending on the variety, and is known for its sweet, juicy pulp.

Economic Importance

Mango is known as the “**King of Fruits**” in India and is a major fruit crop. It is consumed fresh, in juices, pickles, jams, chutneys, and dried slices (amchur) and fruit is rich in vitamins A, C, and antioxidants.

Mango leaves and bark are used in traditional medicine for treating diabetes and other ailments.

Mango export is a significant part of India’s fruit export economy.

मैंगिफेरा इंडिका (आम)

वर्गीकरण -

जगत - पादप

विभाग - मैंगोलियोफाइटा

वर्ग - मैंगोलियोप्सिडा

गण - सैपिंडेलस

कुल - एनाकार्डिएसी

जाति - मैंगिफेरा

प्रजाति - इंडिका

आवास (Habitat)

आम के पेड़ पंजाब के उष्ण और उप-उष्ण कटिबंधीय क्षेत्रों में आसानी से उगते हैं। ये विशेष रूप से बाग-बगीचों और खेतों में लगाए जाते हैं। यह उपजाऊ, अच्छी जल निकासी वाली मिट्टी और गर्म जलवायु में अच्छी तरह बढ़ता है।

आकृतिविज्ञान (Morphology)

आम का पेड़ एक बड़ा, सदाबहार वृक्ष होता है, जो लगभग 35-40 मीटर तक ऊँचा हो सकता है। इसकी छतरी घनी और गोल होती है। पत्तियाँ साधारण, चमकदार और गहरे हरे रंग की होती हैं। फूल छोटे, पीले-सफेद रंग के और सुगंधित होते हैं, जो गुच्छों में लगते हैं। फल बड़ा, रसीला और गूदा युक्त होता है जिसमें एक बड़ा बीज होता है। इसका आकार, रंग और स्वाद किस्म के अनुसार बदलता है।

आर्थिक महत्व (Economic Importance)

आम को भारत में "फलों का राजा" कहा जाता है और यह एक प्रमुख फल फसल है। इसे ताजा खाया जाता है और जूस, अचार, जैम, चटनी और अमचूर के रूप में भी उपयोग किया जाता है और यह विटामिन A, C और एंटीऑक्सिडेंट से भरपूर होता है। आम की पत्तियाँ और छाल पारंपरिक आयुर्वेदिक चिकित्सा में मधुमेह और अन्य रोगों के इलाज में काम आती हैं। आम का निर्यात भारत के फल निर्यात का एक महत्वपूर्ण हिस्सा है।

ਮੈਂਗੀਫੇਰਾ ਇੰਡੀਕਾ (ਅੰਬ)

ਵਰਗੀਕਰਨ -

ਰਾਜ - ਪੰਜਾਬ

ਵਿਭਾਗ - ਮੈਗਨੋਲਿਓਫਾਈਟਾ

ਵਰਗ - ਮੈਗਨੋਲਿਓਪਸਿਡਾ

ਕ੍ਰਮ - ਸੈਪਿਡੇਲਸ

ਪਰਿਵਾਰ - ਐਨੇਕਾਰਡੀਏਸੀ

ਜੀਨਸ - ਮੈਂਗੀਫੇਰਾ

ਪਰਜਾਤੀ - ਮੈਂਗੀਫੇਰਾ

ਆਵਾਸ (Habitat)

ਅੰਬ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਗਰਮ ਅਤੇ ਉੱਪ-ਉੱਤਰੀ ਹਵਾਮਾਨ ਵਾਲੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਧੀਆ ਉਗਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਾਗਾਂ, ਖੇਤਾਂ ਅਤੇ ਘਰਾਂ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਉੱਪਜਾਊ ਅਤੇ ਚੰਗੀ ਨਿਕਾਸ ਵਾਲੀ ਮਿੱਟੀ ਵਿੱਚ ਵਧੀਆ ਵਿਕਸਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਆਕਾਰ ਰਚਨਾ (Morphology)

ਅੰਬ ਦਾ ਦਰੱਖਤ ਇੱਕ ਵੱਡਾ, ਸਦਾ-ਹਰਾ ਰੁੱਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਲਗਭਗ 35 ਤੋਂ 40 ਮੀਟਰ ਤੱਕ ਉੱਚਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਛਤਰੀ ਗੋਲੀ ਅਤੇ ਘਣੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪੱਤੇ ਲੰਮੇ, ਮੋਟੇ ਅਤੇ ਚਮਕਦਾਰ ਹਰੇ ਰੰਗ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਫੁੱਲ ਛੋਟੇ, ਪੀਲੇ-ਸਫੈਦ ਅਤੇ ਸੁਗੰਧੀਦਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਵੱਡੇ ਗੁੱਛਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਫਲ ਇੱਕ ਵੱਡਾ, ਰਸਦਾਰ ਅਤੇ ਗੂਦੇਦਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਬੀਜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਆਕਾਰ, ਰੰਗ ਅਤੇ ਸੁਆਦ ਕਿਸਮ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਆਰਥਿਕ ਮਹੱਤਤਾ (Economic Importance)

ਅੰਬ ਨੂੰ "ਫਲਾਂ ਦਾ ਰਾਜ" ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਭਾਰਤ ਦੀ ਮੁੱਖ ਫਲ ਫਸਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ।

ਇਹ ਨਿੱਕਾ ਖਾਧਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਸ, ਅਚਾਰ, ਜੈਮ, ਚਟਣੀ ਅਤੇ ਅੰਬਚੂਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਫਲ ਵਿਟਾਮਿਨ A, C ਅਤੇ ਐਂਟੀਆਕਸੀਡੈਂਟਸ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਅੰਬ ਦਾ ਨਿਰਿਆਤ ਭਾਰਤ ਦੇ ਫਲ ਨਿਰਿਆਤ ਉਦਯੋਗ ਦਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਿੱਸਾ ਹੈ।